

TOMASZ JORDAN

FILOZOFICZNE ZASTOSOWANIA LOGIKI NIEFREGOWSKIEJ

Szkice z semantyki i antologii sytuacji.
Zbiór referatów z konferencji na temat
Filozoficzne zastosowania logiki niefregowskiej,
pod red. M. Omyły,
Warszawa, Biblioteka Myśli Semiotycznej, 1991,
t. 9, 115 s.

Staraniem Programu Badań „Znak-Język - Rzeczywistość” przy Zakładzie Semiotyki Logicznej Uniwersytetu Warszawskiego, Polskiego Towarzystwa Semiotycznego i Wydawnictwa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, wydano kolejny tom Biblioteki Myśli Semiotycznej, której redaktorem jest Profesor Jerzy Pelc. Tom wchodzi w skład Rozpraw Lubelskich redagowanych przez Profesora Leona Koja i zawiera osiem artykułów, z których sześć — to referaty wygłoszone na konferencji naukowej nt. *Filozoficzne zastosowania logiki niefregowskiej* w Krasicy w czerwcu 1988 roku. Konferencja została zorganizowana przez Profesora Koja a sfinansowana przez Program „Znak-Język-Rzeczywistość” kierowany przez Profesora Pelca.

Artykuły poprzedza przedmowa Mieczysława Omyły, redaktora tomu. Zgrupowano je w dwóch częściach: I. *Język i ontologia*; II. *Zastosowania filozoficzne logiki niefregowskiej*. Na końcu podano krótkie noty o autorach i spis ośmiu dotychczas wydanych tomów Biblioteki Myśli Semiotycznej.

W części I znalazły się cztery artykuły. Punktem wyjścia Zdzisława Dywana w *Denotacji u Arystotelesa i Fregego* jest stwierdzenie w języku potocznym występowania dwóch niezgodnych teorii denotacji zdań. Jedna zakłada, że każde gramatyczne zdanie oznajmujące jest albo prawdziwe albo fałszywe, jak to czynił Arystoteles; druga przyjmuje trzecią możliwość: nonsens (brak denotacji), jak Frege dla zdań mających sens i nie mających znaczenia. Autor stawia sobie za zadanie porównanie formalne obu tych teorii: buduje aksjomatyczny system formalny (logikę zdań oznajmujących) *de facto* łącząc obie te teorie i wskazując pewne kompromisy, które to umożliwiają. Logika ta jest rozstrzygalna (na podstawie czterowartościowej matrycy o dwóch wartościach wyróżnionych). Formuluje się w niej postulat Fregego o posiadaniu denotacji przez definiens każdej definicji, co pozwala stwierdzić, że postulat takiego nie spełniają definicje prowadzące do antynomii.

Autor zaznacza, że podjęta problematyka wymaga rozszerzenia i dopracowania co jest jego zamiarem. Sam zwraca uwagę na zawarte w tekście własne emocje wobec cytowanych poglądów i osób (*bibliografia* obejmuje 6 pozycji).

Ontologiczne założenia Języka Krystyny Misiuń to praca o egzystencjalnych presupozycjach warunków prawdziwości zdań (w logicznym, nie: pragmatycznym, sensie presupozycji). Ich badanie ograniczyła do tych teorii semantycznych, które respektują korespondencyjną teorię prawdy (konwencję T. Tarskiego), opowiadając się z tezą, że struktura wypowiedzi i założenia semantyczne decydują przy identyfikacji założeń ontologicznych. Rozważa je w świetle klasycznej semantyki referencyjnej dla różnych typów zdań, w przypadku semantyki podstawieniowej (wskazując jej odniesienia ontologiczne), semantyki fikcji i in. Obrona dziedzina badań (zbiór reguł semantycznych) wymusza istnienie odpowiednich korelatów semantycznych dla stałych pozalozogicznych, co powoduje analityczną prawdziwość metajęzykowych zdań o ich istnieniu.

Podział pracy na części opatrzone podtytułami i zwięzły styl autorki ułatwia lekturę (w *Bibliografii* 21 pozycji).

Jacek Pańniczek w referacie *Niestandardowe światy możliwe* od porównania ontologii niestandardowych światów możliwych (n-światów; pojęcie ogólniejsze od pojęcia świata możliwego wprowadzone przez N. Reschera i N. Brandoma) i sytuacji dochodzi do uogólnionej logiki modalnej (rozszerzenia systemu S5), podając jej opis formalny.

Mimo że praca ma charakter raportu, autor komentuje przedstawiane pojęcia przykładami i uwagami, czyniąc ją przystępną i interesującą (w przypisach wymienia się 9 pozycji).

O zdaniach syntetycznych a priori jest formalnologiczną analizą semantyczną przeprowadzoną przez Bogusława Wolniewicza. W jej toku autor systematycznie wprowadza szereg pojęć semantycznych, dołączając zarazem dowody formułowanych tez. Tytułowe „zdania syntetyczne a priori” znajdują tu — obok innych takich pojęć — teoriomnogościową interpretację formalną w postaci relacji między pewnymi zbiorami zdań.

Skondensowany, niemal wyłącznie w języku logiki formalnej tekst jest ilustrowany rysunkami z rachunku zbiorów.

Część II zaczyna się referatem Andrzeja Biłata *Zasada Wittgensteina a logika niefregowska*. Po wprowadzeniu za Suszką pojęcia logiki niefregowskiej autor przypomina, że uznanie zasady Wittgensteina (identyczne są zdania logicznie równoważne) za logiczne kryterium identyczności denotacji zdań prowadzi do paradoksów spójnika identyczności. Podaje sposób ich uniknięcia, dodając do systemu SCI Suszki pewne aksjomaty algebry Boole'a (przypisy odsyłają do 7 prac).

Artykuł *Negatywne sytuacje w świetle ontologii Romana Ingardena* Wojciecha Krysztofiaka jest w prezentowanym zbiorze najdłuższy (22 strony). W trzech rozdziałach autor uzasadnia tezę Ingardena o intencjonalnym istnieniu negatywnych stanów rzeczy jako ontologicznych korelatów dla prawdziwych zdań negatywnych. Buduje w tym celu teorię formalną (formalizację odnośnej ontologii Ingardena), poszerzając przy tym koncepcję filozofa o pojęcia przez niego nie wyróżnione. Potrzebna do odpowiedniego uogólnienia pojęcia sytuacji operacja intencjonalizacji jest tu formalizacją operacji redukcji fenomenologicznej.

Dokonana formalizacja ontologii Ingardena (rekonstrukcja jego zasad semantycznych od aksjomatów po definicje i twierdzenia) zaowocowała z jednej strony dopełnieniem jego koncepcji, a z drugiej — ukazaniem wspólnych założeń filozoficznych Ingardena i Wittgensteina z okresu *Traktatu* (literatura cytowana obejmuje 19 pozycji).

Pewne uwagi dotyczące sposobów rozumienia korelatów semantycznych w SCI-modelu Piotra Łukowskiego są próbą oddania intuicji wiązanych z pojęciem sytuacji w kontekście wątpliwości interpretacyjnych dla rachunku zdaniowego Suszki. Autor opowiada się za takim rozumieniem korelatu semantycznego, że treści zdania odpowiada pewna sfera możliwości obiektywnie wyrażona tym zdaniem (abstrakt z wszystkich prawidłowych wyobrażeń sytuacji opisanej w zdaniu). (*Bibliografia* zawiera 7 pozycji).

Tom kończy praca *Zasady niefregeowskiej semantyki zdań a zasady Fregego i Wittgensteina* napisana przez Mieczysława Omyłę, który przedstawiając formalnie podstawowe zasady niefregeowskiej logiki zdaniowej pokazuje niezależność zasad semantycznych ontologii Fregego i Wittgensteina od czysto semantycznych zasad logiki zdaniowej.

Jest to formalnologiczna rozprawa, której twierdzenia poparte są dowodami (w przypisach wymienia się 3 publikacje).